

www.

ROVDYR.org

FOLKEAKSJONEN NY ROVDYRPOLITIKK NR. 3 - DESEMBER 2022

A photograph of a brown bear climbing a tree trunk in a forest. The bear is positioned vertically, clinging to the bark with its paws. The background is filled with green foliage and other trees, suggesting a natural habitat. The text is overlaid on the image.

Rekordstor bjørnejakt i Sverige – sterkt utrydningstruet hvis den krysser riksgrensa

På elgjakt i Mangenreviret

Mattilsynet bekymret for beitedyras velferd

Utmarkas betydning for matberedskap

Utmarksbeiting er beredskap

Arve Sætra

Året går mot slutten, og når dette skrives er beitesesongen stort sett over. Men senest siste helga i oktober ble rundt 15 sauer tatt av ulv i min hjemkommune Aurskog-Høland. Like før ble en storfekalv tatt av ulv på innmarksbeite i nabokommunen. Dette er bare i min nærhet.

Arve Sætra, styreleder i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk

I tillegg har vi lest om det som har skjedd tidligere gjennom sesongen. Det å være beitebruker er ikke en dans på roser under dagens rovdyrsituasjon. Jerveproblemet nord i Gudbrandsdalen og manglende forvaltning av bjørn i Trøndelag er eksempler på hvordan mange utsettes for store belastninger. Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk har fortsatt mange oppgaver å ta tak i. Og vi gir oss aldri.

Hvordan året som kommer vil se ut vet vi ingenting om, men hva ulven angår ser vi hva rovviltnevnene har foreslått av uttak. For de mange av oss som driver med jakt og matauk i form av storviltjakt i ulvesona er bestandsregulering helt avgjørende. Elgbestanden er på full fart ned. Hittil har det vært elg igjen til jegerne også etter at ulven har forsynt seg. Uten effektiv reduksjon av ulvebestanden er det lett å forstå at det blir lite viltkjøtt igjen til oss. Utfallet av statens ankesak i Høyesterett vedrørende fellingen av Letjenna-flokken i 2020 vil nok bli førende i årene som kommer når det gjelder uttak av ulv. Vi regner med at

Klima- og miljødepartementet med sin anke har tro på at Høyesterett skal tolke lovverket slik Stortinget har ment, med et tydelig handlingsrom for bestandsregulering av ulv, også i ulvesona.

Sverige og Finland har lignende utfordringer som Norge. Der er det knapt mulig å få en ulv i bakken uten at rettsvesenet har fått sagt sitt. Også i resten av

«Vi i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk jobber for økt bevissthet om allsidig og kompetent forvaltning av ressursene vi har i utmarka.»

Europa øker motstanden mot en feilslått EU-rovdyrpolitikk som er bygget på fiendtlighet mot distriktsbefolkningens tradisjonelle høsting landskapenes ressurser. Denne utviklingen vil Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk fortsette å følge tett.

Vi i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk jobber for økt bevissthet om allsidig og kompetent forvaltning av ressursene vi har i utmarka. Den vil meget sannsynlig bli mer og mer avgjørende for landets matberedskap framover. Det som skjer i Europa hver dag nå er en vekker som vi

er sikker på vil sette en ny dagsorden for hvordan vi tenker om matsikkerhet.

Utmarka sin kilde til fôr til vilt og tamdyr har vært en ressurs som vi menneskene har nyttet oss av i all tid her i landet. Mange i dagens samfunn forstår ikke hva begrepet utmark innebærer, og hva det betyr for oss mennesker. Nesten halve Norges landareal kan benyttes som husdyrbeite, og det meste av fjell og skog er gode viltbiotoper.

Folkeaksjonen sin motstand mot fast ulvestamme i Norge, og kamp mot for en restriktiv forvaltning av de andre store rovdynene vi har her i landet, er en konsekvens av inn- og utmark sin betydning for samfunnets matberedskap. Vi kan ikke la utmarka gro igjen til noe som kan minne om villmark til fordel for store rovdyr som ikke er blitt forvaltet. Til det er våre beiteressurser for kostbare.

Jeg anbefaler alle å lese intervjuet med Arne Bardalen lenger bak i dette bladet, om utmarkas betydning for framtidens matberedskap.

Strev: Når elgen vel er felt og vommet ut, trekkes den nedover mot slaktebua på en doning som kalles en «Gundex».

Elgfall i ulveskog

Høstens elgjakt i Eidskog kan både muligens og kanskje ha vært den siste omgitt av ulvene Mangenflokken – den som lever, får se.

 Svein Egil Hatlevik

I Eidskog sørøst i Innlandet har det vært dokumentert mer eller mindre kontinuerlig tilstedeværelse av ulv siden midten av 1990-tallet. Her, på Nordre Fjeldskogen, er et jaktlag samlet en høstdag for å forsøke å felle den siste av tre elger som er på årets kvote.

Jaktterrenget ligger innenfor det området som også omtales som Mangen-reviret. Rovviltnemndene som har ansvar for ulvesona vedtok tidligere i høst at ulvene i Mangen skal kunne skytes under vintrens lisensfelling, som eneste revir med helnorsk tilhold. I tillegg har nemndene

vedtatt at tre grensereviret skal kunne tas ut.

Mangen-reviret ligger nord og øst for Setten-reviret, hvor lederhannen er en mye omtalt ulv som regnes som genetisk viktig. Derfor har nemndene lagt inn en forutsetning om at ulvene i Setten-reviret merkes før det kan foretas uttak av Mangen-flokken. Merkingen trenger ikke akkurat å bli den enkleste å gjennomføre innen starten på lisensfellingsperioden første nyttårsdag.

Før og nå

Øistein Buhol er leder for jaktlaget. Han har jaktet elg i dette området siden 1983. Den gangen var elgkvota typisk på åtte til

ti dyr. På 90-tallet var ei normal kvote på opptil 14 dyr, med en topp på 17 dyr ett år senere. I 2022 er jaktlaget overrasket over at kvota på tre dyr i det hele tatt ble fylt.

– Jeg skriver om hvordan jakta har gått i hyttboka hvert år. Jeg sjekket den, og det er seks år siden vi klarte å fylle en kvote på tre elger, sier Buhol.

Ikke at antall elg er det viktigste, understreker han. Det handler om bær og fugl, om rekreasjon og kos, om natur og stillhet.

– Elgjakta betyr utrolig mye sosialt. Så får vi oppleve naturen og mangfoldet, selv om det var mer av både fugl, rådyr og elg før.

I tillegg handler det om å kunne høste av naturen på en fornuftig måte, en god forvaltning. Akkurat den biten gir stor mening, sier Buhol.

Helga i forveien var det etter alt å dømme ulv i jaktterrenget. Det kunne merkes ved at hundene ikke ville ut i skogen, de ville heller holde seg mellom beina på hundeføreren.

- Hva tenker du om planene om å fjerne Mangen-flokken?

- Jeg håper det vil kunne minske presset littegrann og at elgstammen her i området kan ta seg litt opp. Samtidig vet vi jo hva vi har her nå, og hvis Mangenflokken blir borte, ligger området sånn til at det vil komme inn ulver fra Sverige i løpet av kort tid. Det kan tenkes at vi får inn en verre flokk. Vi som husker Kongsvinger-Årjäng-flokken vet godt at den var mer aggressiv mot hunder, sier han.

De snilleste folka

Kongsvinger-Årjäng-flokken holdt til, som navnet antyder, på begge sider av grensa i områder i og rundt Eidskog ved årtusenskiftet. Tidligere har kartlegginger fastsatt antall hunder som ble tatt av reviret mellom 1998 og 2006 til rundt 50.

En løsning på problemene, mener Buhol, er at det ikke er noe politisk mål om at det skal være ulv i Norge i det hele tatt.

Men det regner han ikke som så veldig sannsynlig med det første.

- De som fant opp ulvesona, de må ha visst at de som bor her omkring er de snilleste folka i Norge. De som skriker minst, sier Buhol.

- Ulvesona burde aldri vært innført. Om en absolutt skal ha ulv, burde den vært bedre spredt utover, slik at både de som gjerne vil ha ulv og de som er mer opptatt av å høste av naturen får vite hva det går ut på å leve med ulv, legger han til.

Savner harejakt

Arve Sætra er leder i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk og har jaktet elg i området siden 1999. Tidlig på 1990-tallet var han en ivrig harejeger.

- Å jakte med støver, høre harelosen gå i liene, det er rekreasjon for meg. Men nå som vi har hatt ulv i området i mange år, er denne formen for jakt stort sett over for min del, sier Sætra.

- Jeg tør ikke slippe harehund, så den delen tok slutt da det ikke lenger føltes trivelig. I noen år var jeg såkalt ulveflyktning og holdt på med harejakt nærmere Aurskog, lenger sør og vest herfra, men siden er ulven kommet også dit, sier han.

Harejakta gjennomføres ved at du slipper

Gråhund og skytter: Hunden Solan og Geir Svensbraaten, som skjøt elgen.

hunden i skogen, og den leter opp haren. Så loser den på dyret, driver haren foran seg. Og forhåpentligvis forbi der jegeren står på post. Harehundenes karakteristiske losmål er musikk i ørene for en harejeger, beskriver Sætra.

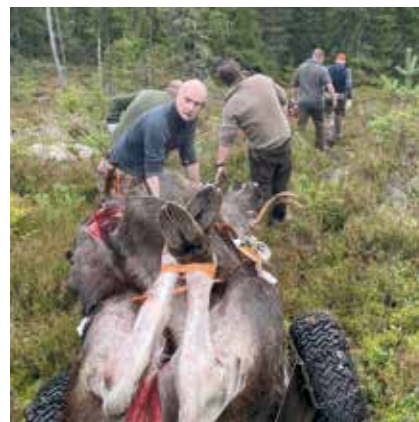
- Det å være harejeger er i praksis å være lidenskapelig opptatt av jakt med løs hund. Tidligere hørte man losen fra harehunder overalt her i området, men nå er det mer eller mindre slutt, sier han.

Har tilpasset hundeb Bruken

Pål Ring er en av hundeførerne under jakta i Eidskog. Han har tidligere opplevd at en av hans hunder har blitt tatt av ulv. Det skjedde i 2002.

På post: Mye av tidsbruken under elgjakta handler om venting. Denne dagen satt Arve Sætra, styreleder i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk, rundt fire timer på post før elgen falt.

Mange år: Øistein Buhol har jaktet i området rundt Børli i Eidskog siden 1983.

- Hvordan var det å miste hunden til ulv den gangen for 20 år siden?

- Det var selvfølgelig helt forferdelig. Jeg grein så snørr og tårer rant, og det gjorde resten av familien også. Daisy het hunden, det var en tre og et halvt år gammel jakt-premiert dachstispe, sier Ring.

- Da var det jo Kongsvinger-Årjäng flokken som holdt til her, og der var lederparet radio-merket, slik at en kunne ringe til et telefonnummer for å få vite hvor de var på vei. Jeg var uforsiktig og ringte ikke for å sjekke før jeg slapp hunden. Så jeg kan jo ikke klandre noen andre enn meg selv, sier han.

Hunden hadde peiler, så Ring kunne finne den igjen, men ikke helt uten komplikasjoner.

- Ulven hadde gravd ned bikkja i myra.

Jeg lette og lette i området hvor peileren indikerte at hunden skulle være. Til slutt fant jeg den under flere lag med mose, hvor ulvene hadde gravd henne ned.

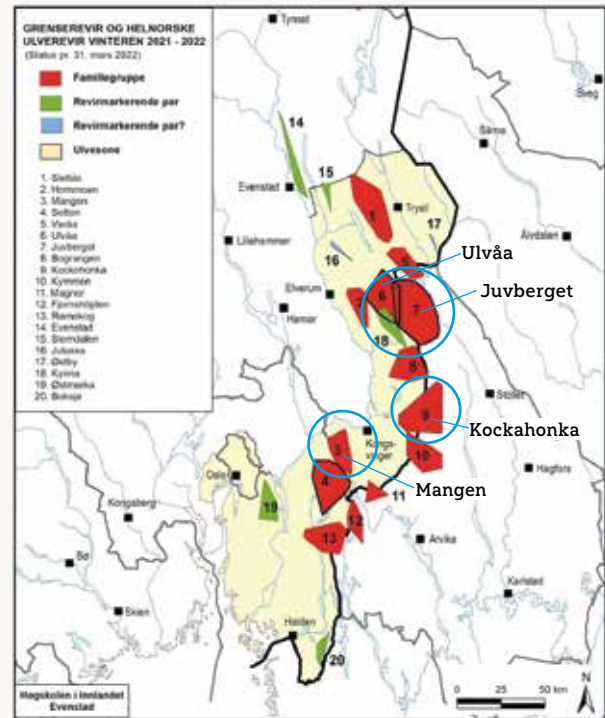
Hunden hadde blitt bitt over ryggen, så den hadde etter alt å dømme kjempet imot og ikke lagt seg på rygg for å overgi seg, sier Ring.

Knokler: Det som er igjen etter et ulvetatt kadaver minner om tilstedeværelsen av Mangen-flokken.

Lisensfelling i ulvesona

- Rovviltnemndene i Hedmark (rovviltregion 5) og Oslo, Akershus og Østfold (region 4) har vedtatt at grenserevirene Juvberget, Kockohonka og Ulvåa skal kunne felles på lisensjakt. Også det helnorske reviret Mangen er vedtatt tatt ut.
- Mangen-reviret har de siste årene dekket områder i kommunene Aurskog-Høland, Nes, Kongsvinger, Sør-Odal og Eidskog.
- Lisensfelling innenfor ulvesona kan pågå fra og med 1. januar til og med 15. februar. Utenfor sona går perioden fra og med 1. desember til og med 31. desember.
- Det er fjerde gangen at reviret Mangen har blitt vedtatt felt. Også i 2018, 2019 og 2020 ønsket nemndene lisensfelling i Mangen. Alle de tre tidligere årene har Klima- og miljødepartementet omgjort vedtaket like før nyttår.
- Länsstyrelsen i Värmland har i likhet med de norske nemndene vedtatt lisensfelling i grenserevirene Kockohonka, Juvberget og Ulvåa. Et slikt grenseoverskridende uttak vil kreve samarbeid mellom fellingslag i begge land. Vedtakene er klaget inn til forvaltningsdomstoler i Sverige, og det er i skrivende stund uvisst hva som blir utfallet av denne klagebehandlingen.

Fire ulverevir er vedtatt tatt ut på lisensjakt.

- I fjor gikk en gruppe organisasjoner til retten for å få lisensfelling stanset. Oslo tingrett satte uttaket i bero, men Borgarting lagmannsrett omgjorde kjennelsen slik at lisensfelling kunne begynne 12. februar i år.

- I og med at jeg ikke kunne dokumentere med bilder at hunden hadde blitt gravd ned, følte jeg sterkt at viltkontakten som obduserte hunden tvilte på det jeg fortalte, sier Ring.

- Vi som jakter i området rundt Børli i Eidskog har opplevd en økning av ulv i årenes løp og har hatt situasjoner hvor elghundene har enten nektet å gå ut i terrenget, eller blitt angrepet av ulv, fortsetter Ring.

Han forteller at etter at han skaffet sin nåværende gråhund bevisst har lært

hunden til å jakte i band, noe som krever veldig mye trening.

- Det betyr at jeg under jakta så klart må gå en god del meter. For å være så effektiv som mulig slipper jeg hunden løs når jeg merker at det er mulig for den å komme innpå elg. Så jeg har absolutt gjort en tilpasning i måten hunden brukes på for å redusere risikoen for at den skal bli tatt av ulv. Men har vi mistanke til at det er ulv i området slipper jeg ikke hunden i det hele tatt, sier Ring.

Hundefører: Pål Ring har tilpasset hundebreven til at det er ulv i Eidskog.

Utvomming: Geir Svensbraaten, Arve Sætra og Aleksander Aasnes må bruke kniven forsiktig for å få vomma ut av elgen uten å stikke hull på den.

Uro for framtida

Han mener forståelsen av ulvekonflikten er annerledes for dem som har vokst opp inne på skogen, i en tid da sjølberging var mer utbredt, enn det den er for dem som vokser opp i den trygge stolen foran flatskjermen. Selv understreker han viktigheten av verdien av å ta vare på ressursene og tradisjonene knyttet både til jakta og ikke minst bufedrift.

Ring ønsker, som han sier, ikke «å ofre hunden for en dårlig rovdyrpolitikk».

- Det er jo ikke ulven sin feil at den er blitt en del av en konflikt mellom mennesker. Sånn som det er nå er det bare to løsninger: Ingen ulv eller ingen ulvesone. Med den rovviltforvaltningen som er nå, kan det om ti år være slutt på all aktivitet som har med jakt å gjøre øst for Glomma i vårt område, sier Ring.

Anker: Klima- og miljøminister Espen Barth Eide.

FOTO: CECILIE STUEDAL

Ulvedom skal behandles i Høyesterett

Borgarting lagmannsrett konkluderte i sommer med at vedtaket om felling av ulvene i Letjenna-flokken vinteren 2020 er ugyldig. Staten ved Klima- og miljødepartementet anket 15. september dommen til Høyesterett.

- Jeg er ikke enig i konklusjonen i lagmannsretten om at vedtaket er ugyldig. Saken reiser i tillegg prinsipielle og viktige spørsmål om forvaltning av ulv som det er viktig å få en endelig avklaring på, sier klima- og miljøminister Espen Barth Eide (Ap).

1. januar 2020 ble fire ulver felt i Letjennareviret, innenfor ulvesona, i Åmot kommune i innlandet. Organisasjonen NOAH – for dyrs rettigheter gikk til sak mot staten i etterkant av fellingen, med påstand om at vedtaket ikke var gyldig.

Stridens kjerne er bruken av naturmangfoldsloven § 18 første ledd bokstav c, som sier at det kan åpnes for felling for å ivareta offentlige interesser av vesentlig betydning.

Færre jerveynglinger i Norge i år – men økning i Skandinavia

I år er det påvist 164 kull med jervevalper i Norge og Sverige, en økning på fire fra i fjor. Økningen har funnet sted i Sverige, der det ble påvist 119 kull – en oppgang på 19 prosent. I Norge er det i år påvist 45 kull, som er en nedgang på 25 prosent sammenlignet med 2021.

Resultatene fra årets hiregistreringer av jerv i Skandinavia presenteres i en felles rapport fra Rovdata i Norge og Viltskadecenter i Sverige, på oppdrag fra Miljødirektoratet og Naturvårdsverket.

Nedgang i Norge, men fortsatt over bestandsmålet

– Etter flere år med 60 eller litt flere kull i Norge, ser vi i år en betydelig nedgang i antall påviste kull. Det kan ha flere årsaker, som naturlig variasjon i antall jervetisper som føder valper, jakt, eller at ikke

alle kull er fanget opp av overvåkingen. Bestanden er på nasjonalt nivå fortsatt over bestandsmålet på 39 årlige jervekull, forteller Jonas Kindberg, leder i Rovdata.

Ned i sør, opp i nord

Utviklingen ser forskjellig ut i landets fem forvaltningsregioner for jerv i 2022.

Det er påvist tre flere kull de to nordligste rovviltregionene, region 7 Nordland og region 8 (Troms og Finnmark), sammenlignet med i fjor. Lenger sør er påvist

Oversikt over jervekull som er påvist i Norge og Sverige i 2022

en nedgang på 8 kull i region 6 (Møre og Romsdal og Trøndelag) og i region 5 (Hedmark), og 6 færre kull i region 3 (Oppland). Både region 3 og 6 er i år under bestandsmålet.

Senere i vinter vil Rovdata komme med den årlige rapporten fra DNA-overvåkingen av jerv, som vil kunne vise hvorvidt reduksjonen i antall ynglinger også der gjenspeiler seg i færre individer i bestanden, eller om det bare har vært få av tispene i bestanden som har født unger i år.

1019 voksne jerver i Skandinavia

Antall voksne jerver i Skandinavia holder seg omtrent på samme nivå som i fjor. Det brukes et gjennomsnitt for antall påviste kull de tre siste årene til å beregne hvor mange voksne jerver det er i populasjonen.

– Den skandinaviske bestanden i 2022 beregnes til 1019 voksne jerver som er ett år eller eldre og det er omtrent uendret fra i fjor. Av disse er det estimert 668 individer i Sverige og 351 individer i Norge, avslutter Kindberg.

KILDE: ROVDATA

Jervevalper.

FOTO: VEGARD PEDERSEN/ SNO

Nesten 900 bjørner skutt i Norden i år

I år er det skutt minst 873 bjørner under skadefelling, nødverge eller lisensjakt i Norge, Sverige og Finland i 2022.

Svein Egil Hatlevik

I Sverige var lisensjakta over etter at 623 bjørner var felt. Én av dem som deltok var den profilerte rovviltjegeren Rasmus Boström, som bor i Dalarna.

Det var 21. august at lisensfellingsperioden for bjørn begynte i Sverige, og siden var Boström mer eller mindre kontinuerlig ute i skogene. For hans del endte det med fem felte bjørner. Hundene han eier har vært delaktige i 18 bjørnefall i tillegg. Boström har vært ute på jakt i länene

Jämtland, Värmland, Gävleborg, Dalarna og Västernorrland.

Rekordkvote i Sverige

Årets kvote på 622 bjørner er den største i Sverige i nyere tid. I fjor var kvota 501 bjørner, noe som også da var rekord. Når det er felt én bjørn mer enn kvota, skyldes det at en jeger i Västerbotten skjøt en bjørn en drøy halvtime etter at kvota på 91 bjørner i länet var fylt, og jegeren var ikke klar over at det ikke var flere dyr igjen på kvota. Dessuten ble en bjørn felt 30. oktober i Lycksele, hvor en jeger påkalte nødvergeretten.

Til sammen 965 bjørner ble skutt under lisensjakt og skadefelling i Sverige og Finland i 2021. Av den svenske kvota var på 501 bjørner, ble 470 skutt.

Boström lar seg ikke overraske over at kvota i år ble fylt såpass raskt som den ble.

– Det begynner å bli stor utbredelse av bra bjørnehunder. Årets bjørnejakt har vært som den pleier. Større kvote har gjort at en kan holde på lengre, ellers er alt ved det vante, sier Boström.

Det er også en god del nordmenn som kommer med sine hunder for å delta i den svenske lisensfelling av bjørn. Mange av dem er veldig engasjerte, mener Boström.

Opp i trærne: Bjørnestammen i Finland ble i vår estimert til å være på mellom 2250 og 2400 individer, noe som er en nedgang siden i fjor.

FOTO: HERMANN SOTKAJÆRVI

Den forrige store bestandskartleggingen ble gjennomført i 2017, og da endte bestands-estimatet på rundt 2800 bjørner i landet. Boström mener den svenske bestandsregistreringen av bjørn blir stadig bedre. Selv om langt fra alle individer blir dokumentert, er oversikten om hvorvidt stammen øker eller minker blitt god, synes Boström.

– Det handler om innsamling av møkkprøver. Nå har overvåkingen konstatert at stammen var større enn tidligere antatt. Så har vi i Sverige ganske tydelige mål for hvor stor bjørnestammen skal være. Da blir kvotene deretter, sier han.

Stor forskjell i tetthet

I Dalarna er nok innsamlingen av møkk blitt noe vanskeligere, for det ser ut til at bjørnene holder seg mer i skogen, hvor de spiser bær, og mindre i nærheten av veier og steder folk ferdes, mener Boström.

– I visse områder i Gävleborg er stammen blitt helt sinnssykt tett, mens det i andre deler av länet nesten ikke finnes bjørn. Mye av hensikten med lisensjakta er å fordele bjørnestammen jevnere ut over, sier han.

I Jämtlands län er det dessuten et mål om å redusere forekomsten av bjørn av hensyn til reindriften.

Boström har for tida to rovvilthunder. Den ene er plotthunden Bull, som kun brukes til bjørnejakt. Den andre er finskstøveren Boss, som kan brukes på eksempelvis rev, gaupe og ulv i tillegg til bjørn. Dette gir også opphav til to ulike jaktformer.

– Enten jager man med hund som man slipper og håper det er bjørn på stedet. Det fungerer sjelden, for så tett er det ikke med bjørn i skogene. Selv pleier jeg å gå ut med plotthunden og lete etter spor, for deretter å kunne avgjøre om det er snakk om en enkeltbjørn eller om det er binne med unger, forteller Boström.

Sporet er det viktigste

Det er ikke tillatt å felle binne med unger under lisensjakt på bjørn. Å unngå slike fellinger er noe av det viktigste en kan bruke hunden til, mener Boström. Plott-hunden må ofte ta utgangspunkt i bjørnespor som kan være opptil 20 timer gamle, og sporingen kan foregå i både sju og åtte timer før ekvipasjen eventuelt finner bjørnen.

– Hunder som sporer opp bjørner er mer effektivt enn den andre litt mer vilkårlige måten å jakte bjørn på. Men det er ikke alle som heller er så opptatt at en nødvendigvis skal lykkes, sier han.

– I min verden er det sporet som er det viktigste. Det er det som er den store jobben. Når først sporingen er tilbakelagt, er resten ganske mye enklere, sier han.

I år er 99 bjørner felt på skadefelling i Sverige før lisensjaktperioden begynte 20. august. Alt i alt har innsynsløsningen Rovbase.no oppført 746 døde bjørner i Sverige i begynnelsen av november. De fleste av dem som ikke er skutt under jakt eller skadefelling, er påkjørt av bil eller tog.

Ekspert: Harri Norberg er spesialplanlegger ved Finlands Viltcentral.

FOTO: FINLANDS VILTCENTRAL

Rettstvist i Finland

Også i Finland har det vært lisensjakt på bjørn. Der ble 135 bjørner felt mellom 20. august og 1. november. Av disse er 61 felt innenfor reindrifftsområdene nord i landet. Jord- og skogsbruksdepartementet har satt kvota til 346 individer, men sør for reindrifftsområdene var det levert inn klager med den konsekvens at 111 bjørner ble trukket fra av den finske forvaltningsdomstolen. Årets kvote er lavere enn rekordkvota fra 2021, som var på 457 bjørner.

Bjørnestammen i Finland ble i vår estimert til å være på mellom 2250 og 2400 individer, noe som er en nedgang siden

Mange bjørnefall: Rasmus Boström er blant de mest rutinerne rovviltjegerne i Norden. Her med en bjørn felt i begynnelsen av september i år.

FOTO: PRIVAT

Bjørnehund:
Plotthunden Bull var delaktig da denne bjørnen ble felt i år.

FOTO: PRIVAT

Han har holdt på med ulike typer jakt og trent hunden i nesten halvannen måned siden slutten av august. Hunden er en seks år gammel vestsibirsk laika.

– Jeg har kommet hit til det samme området på bjørnejakt i 35 år. Hunden brukes til skadefelling av bjørn ulike steder i Norge, og det er gull verdt å kunne trene ham i Finland. I denne sammenhengen er det ikke så viktig om det blir felt noen bjørn eller ei, sier Sotkajervi.

I sommer har Sotkajervi blant annet vært i Hattfjelldal i Nordland, hvor det gjennom beitesesongen har vært flere perioder hvor Statsforvalteren har åpnet for skadefelling.

– Det ble mange timer med kadaverleting for saueiere i Hattfjelldal i sommer for både hunden og meg. Det er ikke lett å finne noen bjørn i disse beiteområdene. Det er bratt, mye opp og ned og så tett granskog at selv hunden får problemer med framkommeligheten, sier han.

I Norge er det til sammen felt sju bjørner under skadefelling. Det er skutt fire bjørner i Trøndelag, to i Innlandet og én i Troms og Finnmark fylke. I Hedmark ble tre bjørner felt på lisens. I tillegg er fire bjørner skutt under påberopt nødverge, tre i Lierne i Trøndelag og én i Tana i Troms og Finnmark.

i fjor, ifølge det finske Naturressursinstituttet. Uttaket på lisens og gjennom skadefelling har også i år vært lavere enn i fjor, da til sammen 391 bjørner ble skutt. Fjorårets bjørneuttak var det største i Finland i moderne tid.

Før lisensfellingsperiodens begynnelse er fem bjørner tatt ut på skadefelling av hensyn til reindrifta, forteller Harri Norberg ved Finlands Viltcentral. Det finske tallet er dermed en brøkdel av det som er felt i svenske kalvingsland.

– Det er felt bjørner i mars og april, altså før kalvingen, og disse har tatt voksne reinsdyr. De resterende er tatt ut i mai under kalvingsperioden. Det er ikke overraskende at det finske tallet er lavere enn i Sverige. Der foretas det forebyggende skadefelling, mens vi her i Finland må ha dokumenterte

skader for å gjennomføre skadefelling, slik at vi er sikre på å ta ut riktig skadegjørende individ. Dessuten er ikke bjørnetettheten i reindriftsområdene på langt nær så tett her som i Sverige, sier Norberg.

Stabilt i Nord-Finland

Hermann Sotkajervi har jaktet bjørn siden begynnelsen på 1970-tallet. I år, som mange tidligere år, har han tatt turen fra Sør-Varanger, hvor han bor, til Inari i Nord-Finland, inn mot russergrensa. Inari ligger innenfor det finske reindriftsområdet.

– I reindriftsområdene er bjørnebestanden stabil. Finnene er veldig flinke til å ta ut skadebjørner ut og å regulere bestanden, sier Sotkajervi.

Sotkajervi har ikke selv skutt noen bjørn i år, men to av kompisene hans har det.

Må møte i retten etter å ha skutt bjørner

En reineier skjøt bjørner som angrep reinkalver. Nå er han tiltalt for å ha minsket en fredet art som er truet av utryddelse.

Søndag 23. mai i år varslet en reineier politiet om at han hadde felt tre bjørner under angrep på reinkalver i Lierne i Trøndelag.

Etter nærmere et halvt års etterforskning har Statsadvokaten i Trøndelag satt mannen under tiltale for overtredelse av straffelovens paragraf 240 annet ledd, subsidiært naturmangfoldlovens paragraf 75 andre ledd, jamfør paragraf 15 første ledd.

Tiltalen forutsetter at tiltalte skjøt de tre bjørnene, og at denne handlingen medførte en minking av en fredet art som er truet av utryddelse i Norge. Videre forutsetter tiltalen at vilkårene for nødverge på vegne av reinsdyrene ikke var oppfylt.

Reineieren påkaller nødvergeretten og erkjenner ikke straffskyld. Dermed havner saken i retten en gang etter nyttår.

To av bjørnene som felt i Lierne.

Bonde: Nils Fløystad har drevet sauebruk i Tingvoll siden 2005.

Dokumentert: Dette lammet ble funnet i oktober i beiteområdet til Nils Fløystad, og ble dokumentert tatt av gaupe. FOTO: PRIVAT

Gaupe eller noe helt annet?

Etablering av gaupe på Nordmøre har ført til en stor økning av lam som klassifiseres som tapt på beite av andre årsaker enn rovdyrangrep. Det sliter sauebonde Nils Fløystad med å forstå.

Svein Egil Hatlevik

Nils Fløystad er sauebonde i Tingvoll kommune på Nordmøre. Forekomsten av gaupe i kommunen har økt betraktelig siden de første observasjonene i nyere tid for rundt 20 år siden. Gaupas inntog har ført til at antall sau som omkommer av andre årsaker enn rovdyrangrep har steget vesentlig. Det kan i hvert fall de årlige erstatningsoppgjørene tyde på.

– Gaupa er ett av de mest fascinerende dyra som finnes i norsk natur. Men jeg ønsker en fornuftig forvaltning som balanserer beitedyr og rovdyr, sier Fløystad.

I 2001 ble det første gauptetatte lammet funnet i beiteområdet Fløystad bruker, neste gang var i 2006. I 2009 var tapene i Fløystad sin besetning oppe i rundt 50 dyr, og tapene i andre besetninger i området var også høye. Det ble antatt at flåttbåren sykdom var forklaringen.

Så gikk tapene ned, slik at rundt 15–18 forsvant av de av 250–300 lam som ble sluppet på beite. Slik var det del år. Men så begynte tapene å vokse fra 2015, og siden har tapene på utmarksbeite vært stabilt høye.

Toppen kom i 2021, der den saueieren i beitelaget som hadde de laveste tapene etter beitesesongen, hadde mistet 25 prosent av lammene. Godt over 200 sau og lam kom aldri hjem fra utmarksbeite.

Det er siste årene åpnet for kvotejakt på gaupe i Tingvoll og Sunndal kommune.

– Da har det typisk vært slik at det er to gauper som kan felles under kvotejakt. Den dagen jakta begynner, går det ikke mer enn en tre-fire timer før kvota er fylt. Det er ikke akkurat mangel på gaupe i Tingvoll, sier Fløystad.

Det er fotografert flere gaupeunger enn det som felles, så til nå har uttaket vært mindre enn tilveksten, mener sauebonden.

Driftsopplegget til Fløystad og de andre i området er det samme nå som i 1995, 2005 og i 2015. Det er seks beitedyrbesetninger i beiteområdet Fløystad bruker.

– Husdyreierne fører tilsyn oftere enn det som er kravet. I praksis er det folk ute på tilsyn mer enn hver dag, i tillegg kommer alt ikke som er av organiserte tilsyn. Det er mange hytter i området, der også hyttefolket er flinke til å rapportere straks noe skjer. Det er dessuten en god del turposter. Det er mye ferdsel ute på beite og mange som følger med, uten at det reduserer tapene, sier han.

Sauebonden mener en forenklet måte å forklare situasjonen på, er at folk bruker området på dagtid og gaupa bruker det på natten.

– Det har ikke skjedd andre endringer i beiteområdet siden årtusenskiftet enn at det har vært etablering av rovdyr, sier Fløystad.

– Men ifølge svar på rovdyrerstatnings-søknader dør sau og lam oftere av andre årsaker nå enn før gaupa etablerte seg i beiteområdet. Det har jeg vanskelig for å skjønne, siden det ikke stemmer med det en ser under tilsyn, legger han til.

FNR på veien igjen

Åsmund Ystad

Etter to somre uten muligheten til å treffe medlemmer og publikum fikk FNR igjen bekreftet det vi visste, FNR har engasjerte og hyggelig medlemmer som det alltid er trivelig å møte. Og det er mange nye medlemmer som benytter muligheten til å bli med på laget når vi møter dem.

Fra juli til september har FNR i samarbeid med våre lokallag deltatt på Hallingmarken på Nesbyen, Engerdalsdagene, Jakt og Fiskedagene på Elverum, Nord-norsk landbruksmesse i Sandnessjøen, Jaktmesse på Steinkjer og til slutt Dyrskun i Seljord.

Og vi har nok en gang fått bekreftet at Folkeaksjonens budskap selger like godt i Trøndelag og på Helgeland og i Telemark, som i ulvesona på Elverum. Utfordringene er mange og ulike rundt omkring i landet, de gode løsningene likeså. Men trua på medlemskap i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk er jevnt fordelt fra nord til sør.

Til sammen 420 nye FNR-medlemmer ble det gode resultatet av Folkeaksjonens opptreder i sommer og i høst. Velkommen til alle.

Over: Hans Peter Nyhuus, leder i FNR Trysil og Engerdal lokallag har fått besøk av Bjørn Skåret og engasjerte medlemmer på FNRs stand i Engerdal.

FOTO ÅSMUND YSTAD

Til høyre: Aspshaugen game fair er en ny jaktmesse i Steinkjer. For FNR ble det en positiv opplevelse med mange nye og unge medlemmer.

FOTO: GEIR JOSTEIN ØRSJØDAL

Medlemsblokkene fylles raskt i FNR-teltet på jaktmesse.

FOTO ÅSMUND YSTAD

Leif Egil Amundsen med tre nye medlemmer på FNRs stand på Nord-norsk landbruksmesse i Sandnessjøen.

FOTO ÅSMUND YSTAD

Arne Sveen klar for en lang og god dag på jakt og fiske-
dagene i Elverum.

FOTO: SVEIN EGIL HATLEVIK

Tone Benjaminsen og Grethe Marstein fått besøk på FNRs stand på
Elverum av ledelsen i Statens naturoppsyn ved Morten Kjørstad og
Veronica Sahlén

FOTO: ÅSMUND YSTAD

Dagen blir ikke den samme uten Folkeaksjonens t-skjorte.

BEGGE FOTO: SVEIN EGIL HATLEVIK

Arve Sætra og Åsmund Ystad skriver inn nye
medlemmer på Dyrskun i Seljord.

Ønsker å bruke hund

Naturbruksalliansen ber Klima- og miljødepartementet åpne for bruk av løse, på drevet halsende hund til lisensfelling av ulv i Norge. I et brev til departementet krever Naturbruksalliansen felles samordnet forvaltningspraksis ved lisensfelling av ulv i grenseflokker:

– «Forvaltningspraksis mellom Norge og Sverige skiller seg særlig når det gjelder bruk av hund i lisensfelling. I Sverige er det lov å bruke hund, mens det i Norge er ulovlig å bruke hund. Ulv som jages av hund på svensk side kan krysse landegrensen og

kan bli felt av jegere på norsk side. I disse tilfellene vil jegerne på norsk side ha utført uttaket på ulovlig vis. Naturbruksalliansen mener at det bør være mulighet for å bruke løse på drevet og halsende hund i lisensfelling også i Norge [...] Loven åpner for at Miljødirektoratet kan tillate bruk av hund i jakt på andre arter enn hare, rødrev og gaupe.»

Millionbeløp: Siden 2015 har Miljødirektoratet gitt tilsagn om nesten 50 millioner kroner i omstillingsmidler til sauebønder som har slitt med store rovdyrtap.

Vil ikke lenger betale rovdyrutsatte bønder for å slutte med sau

Regjeringen vil kutte finansieringen av ordningen med omstillingsmidler for sauebønder som har hatt store tap til rovvilt.

 Svein Egil Hatlevik

I oktober kom Støre-regjeringen med sitt første egenproduserte forslag til statsbudsjett. Regjeringen foreslår i budsjettet for 2023 å avvikle ordningen med tilskudd til omstilling til sauebønder som over tid har hatt store tap til rovvilt. Tilskuddordningen utgjør om lag 10 millioner kroner årlig.

– I en krevende budsjettssituasjon må alle foreta en kritisk gjennomgang av hvordan midlene brukes, og ut fra en totalvurdering har regjeringen foreslått å legge ned denne ordningen. I denne vurderingen ligger det også at Senterpartiet og Arbeiderpartiet ønsker mer beitebruk og matproduksjon basert på norske ressurser, og at å betale sauebrukere for å avvikle produksjon blir feil i et slikt bilde, uttaler statssekretær i Klima- og miljødepartementet Aleksander Øren Heen (Sp).

– At omstilling ikke lenger vil være et

alternativ innebærer ikke at saueiere med store rovdyrtap overlates til seg selv, men det vil være andre forebyggende tiltak enn omstilling av saueholdet som må vurderes, legger han til.

Har brukt 45 millioner siden 2015

Siden 2015 har Miljødirektoratet gitt tilsagn om 46,11 millioner kroner i omstillingsmidler til i alt 29 landbrukseiendommer, skrev Bondebladet i august. Pengene har i all hovedsak gått til gårdbrukere som har slitt med angrep fra ulv eller bjørn.

I år har to sauebønder i Nord-Gudbrandsdalen, og som har dyr på beite innenfor yngleområdet for jerv, fått tilsagn om rundt 2,5 millioner kroner hver. Miljødirektoratets vedtak om å omstille disse sauebrukene har vakt stor ståhei.

Under et møte på Dovre i august understreket statssekretær Heen at pengepotten som omstillingsmidlene tas fra også skal

gå til andre formål, som ekstraordinære uttak av rovvilt.

– *Hvordan vil KLD sikre at det bare er omstillingsmidlene som forsvinner, men ikke samtidig andre tiltak?*

– Det er foreslått at det settes av om lag 65 millioner kroner til forebyggende og konfliktdependende tiltak i statsbudsjettet. Denne rammen er noenlunde den samme som tidligere år når vi ser bort fra hva som før gikk til omstilling og kunnskapsinnhenting. Vi vil derfor ivareta de oppgavene som følger av denne ordningen på samme nivå som i tidligere år. Vi vil videre gjøre nødvendige prioriteringer for å sikre at vi har tilstrekkelig med ressurser for å gjennomføre de ekstraordinære uttak det måtte være behov for, svarer statssekretær Heen.

Glad for kutt

Leder i Oppland Sau og Geit Knut Evensen mener ordninga med omstillingsmidler

bringer med seg vanskelige spørsmål.

– Vi i Oppland er prinsipielt imot omstillingsmidler, og vi er glad for at finansieringen av ordningen er foreslått kuttet. Vi forstår frustrasjonen blant berørte saueiere med store tap til rovdyr, men likevel kan ikke vi se at ordningen er noen løsning for norsk småfehold, sier Evensen.

Det kan ikke være slik at en løser kompliserte spørsmål knyttet til rovdyrpolitikken ved å kjøpe ut beitebrukere, mener han.

– De ressursene vi har i Oppland er i stor grad beiteressurser. Det er beiting på både innmark og utmark som er driftsgrunnlaget for jordbruk i dalføret, sier Evensen.

Ordfører vil gå lengre

Det er i Rendalen kommune i Innlandet hvor flest gårdsbruk har mottatt omstillingsmidler. Ni av de 29 tilsagnene om omstilling siden 2015 har gått til Rendalen, ifølge Bondebladet. Det utgjør nær 17,7 millioner kroner.

Kommunen ligger nord for ulvesona, men har områder som er prioritert til yngling av både jerv og bjørn.

Fra regjeringen:
Aleksander Øren Heen (Sp) er statssekretær i Klima- og miljødepartementet.

Bonde:
Knut Evensen er leder i Oppland Sau og Geit.

Ordfører:
Linda Døsen Stubbsveen
FOTO: PER IVAR STRØMSMOEN

Ordfører i Rendalen, Linda Døsen Stubbsveen (Ap), mener det er bra at regjeringen vil fjerne omstillingspotten.

– Jeg forstår godt hvorfor regjeringen ønsker å fjerne ordningen. Når regjeringen skal øke høstingen av utmarksbeiter og vil øke selvforsyningen, gir det ikke mening å betale sauebønder for å avvikle. Ordningen kalles omstillingsmidler, men det er i realiteten utkjøpsmidler, for gårdsbrukene som skal omstilles, legges

altfor ofte ned. Rendalen er den mest utkjøpte kommunen i Norge, og ingenting godt har kommet ut av ordningen, sier Stubbsveen.

Når et gårdsbruk mottar omstillingsmidler, må eieren også tinglyse en heftelse på eiendommen at det ikke kan holdes sau der i 20 år. Døsen mener regjeringen bør gå enda et skritt lengre.

– Regjeringen må slette de heftelsene som ligger på gårdsbrukene. Det er ikke riktig å holde på sånn som ordninga har blitt praktisert. Det er en del bønder som har vært fortvilet og som har gått med på omstilling mens de har vært i en svært sårbar situasjon, sier Stubbsveen.

Ulv og bjørn i budsjettet

Klima- og miljødepartementet understreker også i forslaget til budsjett at regjeringa vil vurdere bestandsmålene for ulv og bjørn i Norge på nytt, noe som også er nevnt i Hurdalsplattformen.

– Hva kan departementet si om framgangen i dette arbeidet? Vil det bli lagt fram noe forslag for Stortinget om bestandsmålene kommende år?

– Dette er en prosess vi er i gang med, men et slikt arbeid vil nødvendigvis ta tid. Som du sier må et eventuelt forslag om å endre bestandsmålene legges fram for Stortinget. Det er for tidlig å si når dette eventuelt vil skje, sier statssekretær Heen.

Staten bruker over fem millioner kroner på å ta sauebeiter ut av drift i Nord-Gudbrandsdalen

13.14 juli 2022 | Av Svein Egil Hultevik | Yrkedag

I Nord-Gudbrandsdalen har de to sauebøndene Erik Bakken og Kjetil Egil Ramstad nylig fått hvert sitt brev med beskjed fra Miljødirektoratet om at de har fått tilslag på søknad om omstillingsmidler. Sauene deres skal gå på beite ut sommeren, deretter sendes alle dyr fra begge beiteringene til slakt.

Rovdyr.org omtalte i juli saken med to sauebønder i Lesja og i Skjåk som får omstillingsmidler på grunn av jervetap.

Hva skal skje med bjørnebin

Mattilsynet er bekymret for beitedyras velferd og støtter forebyggende uttak av binne i Trøndelag.

Svein Egil Hatlevik

I sommer har det i år, som tidligere år, vært flere episoder hvor bjørn har tatt sau utenfor yngleområdet for bjørn i Trøndelag. I august gikk situasjonen så langt som til at Mattilsynet fattet vedtak om tidlig nedsanking for to beitelag i kommunene Snåsa og Steinkjer.

Politiske føringer med utgangspunkt i Stortingets rovviltforlik fra 2011 tilsier at beiterestriksjoner ikke skal benyttes i beiteprioriterte områder. Da Raubeinsætra saubeitelag og Skjækra sambeitelag likevel ble pålagt tidlig nedsanking, utløste Mattilsynets vedtak kraftige protester fra sauebøndene lokalt og dessuten fra Norsk Sau og Geit, Norges Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag.

Skadesituasjonen i Snåsa og Steinkjer henger sammen med at bjørnebinna NT125 de siste årene har oppholdt seg delvis innenfor og delvis utenfor yngleområdet for bjørn i Trøndelag.

I fjor, sommeren 2021, søkte Snåsa kommune om skadefelling på bjørn åtte ganger gjennom nesten to måneder før Statsforvalteren i Trøndelag til slutt åpnet for å skyte bjørnen etter den niende søknaden. Hensynet til NT125 var grunnen til alle de åtte avslagene. Etter at det ble åpnet for å felle binna i slutten av august, var det ikke binna som ble skutt, men en hannbjørn.

Det var Venstres Sveinung Rotevatn som var miljøstatsråd i fjor sommer. Siden den gang er en ny regjering kommet på plass, med mål om en mer restriktiv rovviltforvaltning. Regjeringen bestående av Arbeiderpartiet og Senterpartiet har dermed innført en «midlere terskel» i forvaltningen av bjørnebiner, og i år åpnet Statsforvalteren for at bjørnebinna NT125 kunne felles allerede i juli. Resultat: To hannbjørner ble skutt i Snåsa, den første 2. september og den andre 6. september.

Lokalt og nasjonalt: Torunn Knævelsrud i Mattilsynet mener det er viktig å påpeke at store lokale tap av beitedyr til rovvilt kan synes å forsvinne i landsdekkende oversikter.

FOTO: MATTILSYNET

I høst har det dessuten vakt en del oppmerksomhet at hannbjørnen som ble skutt under skadefelling 2. september i Snåsa viste seg å ha spist rundt 4,5 kilo lufse, noe som ble oppdaget da bjørnen ble obdusert hos Norsk institutt for naturforskning i Trondheim. Saken ble politianmeldt av Statens naturoppsyn, kunne NRK melde i oktober.

Ikke fornøyd

Mattilsynet sender hvert år en rapport til Landbruks- og matdepartementet.

Denne bjørnen ble felt i Tana under angrep på sau.

FOTO: POLITIET

Bjørneskudd i Finnmark var lovlig nødvergefelling, konkluderer politiet

8. august ble en bjørn felt i Tana i Troms og Finnmark fylke. Dyreeieren påkalte nødvergeparagrafen, og dermed ble det politietterforskning.

Saken er henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist, opplyser politiadvokat i Finnmark politidistrikt Lisa Sneve overfor Rovdyr.org.

Hannbjørnen på 108 kilo ble skutt ved 22-tiden 8. august kveld ved Máskevárri i Tana i Troms og Finnmark fylke.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark åpnet 5. august for skadefelling av én bjørn i området etter funn av bjørnedrept sau.

Skytteren var ute for å se etter flere drepte og skadde sau. Fellingen av hannbjørnen fant sted i den forbindelse. Det var skytteren selv som meldte fra til Politiet.

Skytteren var ikke medlem av det lokale skadefellingslaget og fikk dermed status som mistenkt.

na NT125?

Rapporten oppsummerer fjorårets beitesesong og peker på utfordringer knyttet til dyrevelferd i utmarka for kommende beitesesong. I rapporten som oppsummerer 2021 og drøfter utsiktene for 2022 framgår det at «Mattilsynets generelle vurdering er at rovviltforliket ikke fungerer godt nok.»

Torunn Knævelsrud, seksjonssjef for dyrevelferd i Mattilsynet, skriver i en epost at hennes etat tydelig har ytret bekymring for dyrevelferden for beitedyra, altså sau og tamrein, i rovvilrut-satte områder i alle de årlige rapportene Mattilsynet har sendt til Landbruks- og matdepartementet siden 2011.

– Men rapporten for 2021 er kanskje første gangen vi har uttrykt det så eksplisitt. I rapporten for 2020 skrev vi: «Mattilsynet har etter rovviltforliket i 2011 årleg rapportert til LMD om status og utsikter for velferda for sau og tamrein på utmarksbeite. I disse rapportane har Mattilsynet òg framført synspunkt på korleis rovviltforliket har fungert. Dei siste åra har det på landsbasis ikkje vore dramatiske endringar med omsyn på tap av beitedyr, og rapportane speglar dette. Som utgangspunkt vil vi vise til at dei seinaste rapportane i stor grad teiknar eit tapsbilette som held fram, sjølv om tabellen under viser at talet på erstatta sau gjekk ned frå 2018 til 2020. Desse rapportane målber òg synspunkt kring rovviltforliket, som held seg tilsvarande aktuelle». Mer eller mindre direkte har det vært uttrykt bekymring for at rovviltforliket jevnlig ikke blir oppfylt i situasjoner der det oppstår konflikt mellom beitedyr og rovvilt i beiteprioriterte områder. Det er viktig for oss å påpeke at store lokale tap «forsvinner» i landsdekkende tall, svarer Knævelsrud.

Forebyggende felling

– I samme rapport står det at «I beiteprioriterte områder bør det etter Mattilsynets

mening gjennomføres forebyggende skadefelling for beiteslipp hvis det er observert rovvilt i beiteområdet før eller under beiteslipp.» Hva er Mattilsynets begrunnelse for at det bør gjennomføres forebyggende skadefelling i slike tilfeller?

– At kjente og sannsynlige skadevoldere bør fjernes fra beiteprioriterte områder før beiteslipp, henger sammen med rovviltforliket og dyrevelferdsloven § 3. Paragrafen sier at dyr skal beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Rovdyra vil innebære en fare for belastninger på beitedyra, og vi mener dette er unødig i beiteprioriterte områder, der beitedyra er ment å ha forrang. Dersom rovvilt tas ut før beiteslipp, spares mange beitedyr for lidelser. I tillegg spares mange bønder for bekymringer, og forvaltninga spares for arbeid med å overvåke og følge opp tap av beitedyr, svarer Knævelsrud.

– I to beitelag i Steinkjer og Snåsa fattet Mattilsynet i sommer vedtak om pålegg om tidlig nedsanking som følge av bjørneskader. Er det mulig for Mattilsynet i 2022 å pålegge tidlig nedsanking i beiteprioriterte og likevel konkludere i neste års beitedyr-rapport at rovviltforliket er blitt innfridd?

– I saken i to beitelag i Steinkjer og Snåsa, der et stort antall sau ble drept av bjørn,

mener vi rovviltforliket ikke ble oppfylt. Dette er beiteprioritert område og da skal beitedyra ha beskyttelse mot unødige påkjenninger og belastninger. Men vi kan ikke si i dag hva vi kommer til å uttale i neste års rapport (om erfaringene fra 2022) om oppfylting av rovviltforliket, svarer Knævelsrud.

Uttak på vårsnø

Rovviltregion 6 består av Trøndelag og Møre og Romsdal.

– Rovviltnemnda i region 6 har vedtatt en henstilling om at «Miljødirektoratet iverksetter uttak på vårsnø våren 2023, med målsetting om å få tatt ut binne NT125». Hva er Mattilsynets holdning til et mulig uttak av binne NT125?

– Disse beiteområdene er beiteprioriterte områder. I dette ligger at beitedyra har krav på beskyttelse fra rovvilt, de har krav på beskyttelse mot påregnelige farer. Skadefelling vil da være det mest effektive tiltaket om andre tiltak ikke har effekt. Her er alle frivillige tiltak prøvd ut, og skadesituasjonen har vedvart over flere beitesesonger. Mattilsynet er positiv til målet om å ta ut denne binna før beitesesongen, og på et tidspunkt der man har størst mulighet for å lykkes, svarer Knævelsrud.

Bjørneskade: Bitt over nesa på sauen er karakteristisk etter et bjørneangrep. Fra Skjækra-området i sommer. FOTO: PRIVAT

Bjørnen liker fett: Bjørner spiser ofte juret på sauen og lar resten være. Fra Skjækra-området i sommer. FOTO: PRIVAT

FINSKE POLITIKERE ønsker ulvejakt

Den finske riksdagen ønsker bestandsregulering. I Finlands Jegerforbund er Ere Grenfors usikker på om jakta blir noe av i vinter.

Svein Egil Hatlevik

I oktober stemte flertallet i den finske Riksdagen ja til et forslag som skal gjøre det mulig med lisensfelling av ulv i hele landet. Forslaget gikk gjennom med stort flertall.

Finland er som Norge og Sverige hjem for samisk tamreindrift, og muligheten for å forvalte rovdyr i tamreinområder er større enn utenfor.

Ere Grenfors er sjef for naturvern og viltforvaltning i Finlands Jegerforbund, på finsk Suomen Metsästäjälitto. Han følger debatten rundt bestandsregulering av store rovdyr i Finland tett.

Bestandsregulering

Grenfors understreker at målet for Suomen Metsästäjälitto er å redusere populasjonen av ulv i landet til et sosialt håndterbart nivå, ikke at ulven skal utryddes fra Finland.

– Bestandsregulering gjennom regelmesig lisensjakt er ifølge forskning den beste måten å forvalte ulvebestanden på. Det skal skje på en kontrollert og lovlig måte, og folk som lever blant ulver må tas hensyn til. Formålet med lisensjakt er først og fremst å redusere skader fra ulv på jakthunder og tamdyr og å sørge for at ulven forblir sky for folk og holder seg unna menneskelig bosetting, skriver Grenfors i en epost.

I Finland, som i Norge, publiseres årlige rapporter om bestandsutviklingen for ulven. Den siste er fra mars i år, og da beregnet det finske Naturressursinstituttet antall ulv i landet til om lag 300.

I fjor var det planlagt lisensjakt på ulv i Finland. Den gangen var det bestemt at 18 dyr skulle kunne felles som en del av bestandsreguleringen. Vedtakene var fattet av Finlands Viltcentral som fire ulike unntak fra fredningen av ulv. Alle unntakene ble klaget inn til ulike forvaltningsdomstoler, som i tur og orden erklærte vedtakene ugyldige.

Saken ligger hos regjeringen

– *Selv om Riksdagen har stemt for å tillate lisensjakt på ulv, viser erfaringer fra andre EU-land at veien videre sjelden går i ei rett linje. Det vil sannsynligvis oppstå komplikasjoner som følge av hvordan EUs regelverk og lover skal fortolkes og dessuten antageligvis finske regler og lover. Hvor sannsynlig vil du anslå det er at det vil foregå lisensjakt på ulv nå til vinteren?*

– Ifølge Landbruks- og skogbrukskomiteen i Riksdagen, bør det åpnes for bestandsregulerende jakt. Vi i Finlands Jegerforbund takker komiteen for det grundige arbeidet og en positiv holdning til saken, skriver Grenfors.

Han forteller at ansvaret for å følge saken videre ligger hos det finske Jord- og skogbruksministeriet.

– Nå er det ministeriet som må ta grep for å sikre at det blir bestandsregulerende ulvejakt i Finland. Oppgaven vil trolig bli utfordrende. Som du påpeker, vil tolkning av både EUs og Finlands regler og lovverk med høy sannsynlighet skape komplikasjoner, skriver Grenfors.

Finland må som de andre EU-landene forvalte viltbestander innenfor rammene av

Ere Grenfors.

FOTO: SUOMEN METSÄSTÄJÄLIITTO

Norbert Totschnig.

FOTO: BML / PAUL GRUBER

Arts- og habitatdirektivet. Det betyr blant annet at ulven må ha det som kalles en gunstig bevaringsstatus. For å oppnå denne gunstige bevaringsstatusen skal et utarbeides en referanseverdi, som uttrykker et minstemål for bestandsstørrelsen i et land.

Politisk referanseverdi

I september publiserte det finske Naturressursinstituttet en rapport som beskriver ulike metoder for å fastsette en slik referanseverdi. Hva referanseverdien blir satt til til slutt er en politisk avgjørelse,

Canis lupus: I dag er det rundt 300 ulver i Finland, ifølge de siste offisielle tallene. Parlamentet ønsker at bestanden skal kunne reguleres.

FOTO: FOLKEAKSJONEN NY ROVDYRPOLITIKK

og skal balansere mange ulike hensyn, som for eksempel risikoen for genetisk svekkelse av ulvebestanden, muligheten for å drive med jakt og beitedyr i distriktene og folks følelse av trygghet i områder hvor det finnes ulv.

– Denne rapporten utgjør en stor utfordring for bestandsregulering av ulv gjennom jakt. På det nåværende tidspunkt er det vanskelig å si om slik jakt kommer til å finne sted nå til vinteren eller om det ikke kan gjennomføres før neste vinter, skriver Grenfors.

For tida er det flere EU-land som jobber for å myke opp den strenge beskyttelsen av ulven innenfor unionen. Det er en positiv utvikling sett fra et finsk ståsted, mener Grenfors.

– Andre EU-medlemsland har også begynt å innse at bestandsregulering av store rovdyr er både viktig og nødvendig, skriver han.

Press i EU

I slutten av september var bestandsregulering av ulv og arts- og habitatdirektivet tema under et møte mellom EUs landbruksministre. Et initiativ fra den østerrikske statsråden Norbert Totschnig om å gi større handlingsrom for bestandsregulering ble innlevert på vegne av seks EU-land og samlet til slutt støtte fra 16 av de 27 medlemsstatene.

EU-kommisjonen er på sin side ikke videre interessert i å myke opp ulvens vernestatus.

Miljøkommissær Virginijus Sinkevičius svarte raskt at han mente at balansen mellom vernehensyn for store rovdyr og hensynet til husdyrbruk og jakt var i sin skjønneste orden, ifølge avisa EurActiv.

De ulike artenes vernestatus i arts- og habitatdirektivet er en teknisk affære. Finland, som har reindrift i nordlige deler av landet, har implementert direktivet slik at ulven er plassert i det såkalte Anneks 4, mens de fleste EU-landene har listet opp ulven i Anneks 2. Enkelt forklart gir lavere tall på annekset strengere vern.

Grenfors mener at bestandsregulering blir vesentlig mer fleksibelt hvis store rovdyr flyttes til Anneks 5 i arts- og habitatdirektivet, noe det finske parlamentet også har vedtatt å jobbe for innad i EU.

– Det er svært viktig at flere medlemsland som en felles front legger trykk overfor EU-kommisjonen på kravet om de store rovdyra flyttes fra ett annekset til et annet, understreker Grenfors.

Allerede i mai vedtok den svenske Riksdagen at antall ulv i landet bør reguleres ned fra det siste offisielle tallet på rundt 450 til mellom 170 og 270, og den daværende regjeringen ga myndighetsorganet Naturvårdsverket i oppdrag å finne ut av hvordan det i så fall skal kunne gjøres innenfor rammene av Arts- og habitatdirektivet.

Klima og miljøminister Romina Pourmokhtari mister både departementet og ansvaret for ulven.

FOTO: HAMID ERSHAD SARABI

Sveriges nye miljøminister mister både departementet og ulven

✍️ Åsmund Ystad

Romina Pourmokhtari fra partiet Liberalerna ble utnevnt til ny Klima- og miljøminister i Sveriges nye borgerlige regjering i oktober i år. Men som en del av regjeringsdannelsen ble Klima- og miljødepartementet lagt inn under Nærings- og energidepartementet. I denne omorganiseringen ble ulvepolitikken fjernet fra miljøministerens bord.

Ansvaret for ulven og resten av rovdyrpolitikken i Sverige er overført til den nye landsbygdsministeren Peter Kullgren. Han representerer Kristdemokraterna og kommer fra Värmland, der han forøvrig måtte droppe høstens elgjakt etter at han ble utnevnt til statsråd. Landsbygdsministeren har riktignok heller ikke eget departement, men er en av to statsråder i Infrastrukturdpartementet.

Landsbygdsminister Peter Kullgren overtar ansvaret for ulven og rovdyrpolitikken i Sverige

FOTO: NINNI ANDERSSON/
REGERINGSKANSLIET

Erfaringskunnskap: Rovviltnemnda i Troms og Finnmark vil at tradisjonell kunnskap som reindriftna har opparbeidet seg over generasjoner skal integreres bedre i forvaltningen.

FOTO: RAMONA EIRA

Generasjoners kunnskap skal inn i forvaltningens planer

Rovviltnemnda i Troms og Finnmark skal følge naturmangfoldlovens paragraf 8. Det kan by på utfordringer.

Fra tid til annen lager roviltnemndene i Norges åtte roviltregioner nye forvaltningsplaner som har til formål å etterleve den todelte målsettingen – at det både skal være bærekraftige bestander av rovdyr og livskraftige beitenæringer. I Troms og Finnmark, den nordligste av landets regioner, har nemnda satt i gang et omfattende arbeid med en ny, revidert plan.

Troms og Finnmark, også kjent som Roviltregion 8, har rundt 80 prosent av all tamreinen i Norge. Her er det mål om ti årlige ynglinger av henholdsvis jerv og gaupe – samt seks ungekull av bjørn. Mesteparten av kongeørnen her til lands holder også til i regionen.

Som en del av å jobbe fram ny plan er det satt ned seks arbeidsgrupper. Én av dem skal jobbe med hvordan man kan implementere tradisjonskunnskap inn i forvaltninga.

Krav i loven

Først en sveip innom naturmangfoldlovens paragraf 8, med en uthevelse av

det som er relevant for fortsettelsen:

«Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.»

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.»

John Roald Karlsen (Frp) er leder av Rovviltnemnda i Troms og Finnmark. Han beskriver arbeidet med å utarbeide en forvaltningsplan for området som vanskelig.

– Dette er første gangen noen prøver å bruke den tradisjonelle kunnskapen direkte i forvaltningen. Reindriftna har

Ny plan i region 8

Seks arbeidsgrupper for arbeidet med ny forvaltningsplan i Troms og Finnmark.

- Tradisjonskunnskap
- Kongeørn
- Roviltprioriterte områder
- Beiteprioriterte områder
- Internasjonalt samarbeid
- Bedre bruk av forebyggende og konfliktdempende midler

mye slik kunnskap, men det har også beitenæringsa med sauehold, sier Karlsen.

– Når det er sagt, er det ikke bare gruppa som skal jobbe med den tradisjonelle kunnskapen som har utfordringer. Selve ideen om geografisk differensiert forvaltning, som Stortinget har lagt til grunn, er

John Roald Karlsen er leder i Rovviltnemnda i Troms og Finnmark.

FOTO: PRIVAT

Karen Anette Anti er reineier og leder av arbeidsgruppa for tradisjonskunnskap.

FOTO: PRIVAT

ikke tilpasset reindrifta. Reinen går ute hele året over hele Troms og Finnmark. Det hjelper ikke reindrifta å omstille saueholdet i rovviltprioriterte områder, legger han til.

Medlemmene i nemndene er politikere fra fylkesting og Sametinget, og etter hvert kommune- og fylkestingsvalg settes nemndene sammen på nytt. Hensikten er å få på plass en ny plan før sommeren, siden det er lokalvalg til høsten.

Uformell kunnskap

Karen Anette Anti er leder for arbeidsgruppa som skal jobbe med tradisjonskunnskap. Hun er selv reineier og valgt inn i nemnda fra Sametinget.

– *Mange forstår kanskje ikke hva som menes med samisk tradisjonskunnskap. Hvordan vil du forklare hva det går ut på?*

– Det handler om kunnskap som reindrifta er i besittelse av, og som læres gjennom deltagelse i arbeidet i dagliglivet. Kunnskapen videreføres fra generasjon til generasjon, og enhver tilpasser den i sin hverdag. Det er en uformell kunnskap som du ikke tilegner deg ved universitetsutdanning. «Learning by doing», som man sier på engelsk, sier Anti.

– *Det høres ikke bare enkelt ut å få noe slikt på plass i noe så byråkratisk som en forvaltningsplan?*

– Svaret er både ja og nei. Tradisjonskunnskap bærer man med seg hele tida, så den

er lett tilgjengelig for reindrifta. Det finnes per i dag ingen metode for å implementere tradisjonell kunnskap inn i forvaltningen, og det finnes et stort potensial for å forbedre rovviltforvaltningen hvis denne kunnskapen får bedre plass, sier Anti.

I tradisjonskunnskap-gruppa sitter både reindriftsutøvere, forskere og bønder. Møtene foregår på nordsamisk og tolkes til norsk.

– Vi har definert språket som viktig, derfor er nordsamisk arbeidsspråket. Tradisjonskunnskapen kommer også til uttrykk i språket. Samiske språk har mange kompliserte faguttrykk for reindrifta og naturen virksomheten

foregår i. Mye av terminologien i reindrifta er vanskelige å forstå hvis man ikke har bakgrunnskunnskap, sier Anti.

Hvordan vite hva?

Én av utfordringene som arbeidsgruppa skal ta tak i, er at mangler arenaer for kunnskapsutveksling mellom dem som jobber i forvaltninga og utøverne i reindrifta.

– Vi håper å kunne etablere møtepunkter. Reindrifta møter ofte holdninger hos politikere og forvaltning hvor den akademiske kunnskapen er mer verdifull enn den tradisjonelle kunnskapen. Da er det viktig å snakke bedre sammen, sier Anti.

– *Forskning på bjørnens predasjon på rein i kalvingstida, som viste seg å være større enn hva forskerne tidligere hadde antatt, trekkes ofte fram som et eksempel på at akademikerne har kunnet etablere det reindrifta har sagt hele tiden.*

– Det er et eksempel på hvordan erfaringsbasert kunnskap blir sann når forskerne kommer fram til de samme konklusjonene. Spørsmålet blir om en da reelt har anerkjent den tradisjonelle kunnskapen. Potensielt det kan skape mistillit når begge parter vet det samme, men bare den ene partens måte å vite på blir godtatt, sier Anti.

Hverdag: Det kan være en fordel å gjete reinsdyra litt på avstand for å la dem få ro

FOTO: RAMONA EIRA

Hva betyr utmarka for framtidens matberedskap?

Ansvar som hviler på oss i Norge for å ta ansvar for egen matforsyning blir større etter hvert som klimaendringene skrider fram, sier Arne Bardalen, spesialrådgiver i NIBIO.

 Svein Egil Hatlevik

Arne Bardalen er spesialrådgiver hos Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Han har vært leder for en arbeidsgruppe som i august presenterte en rapport om hvordan klimaendringer kan påvirke verdikjedene i matsystemet nasjonalt og globalt. Rapporten var utarbeidet av NIBIO, Vista Analyse og Ruralis for Miljødirektoratet.

Arne Bardalen

- Sivilagronom fra Norges landbrukshøgskole (nå NMBU) i 1978.
- I 1993 ble han utnevnt til Landbruksdirektør i Oslo og Akershus.
- Direktør for Norsk institutt for skog og landskap i perioden 2006–2015.
- Fra 2015 var han først forskningsdirektør og er nå spesialrådgiver i NIBIO.
- Har hatt lederrolle for en stor utredning om landbruk og klima i 2016 og publisert rapporter om klimarisiko og utslippsreduksjoner i jordbruket.

Proteinressurser: – Ku, sau og geit, altså drøvtyggerne, er avgjørende for at vi i Norge skal være i stand til å produsere en stor del av maten vår, ikke minst verdifullt protein, på våre egne grasressurser, sier Arne Bardalen.

I dette intervjuet forklarer Bardalen en del om hva slags effekter vi kan vente at klimaendringene påfører matsikkerheten i Norge og hvilken rolle utmarksressursene kan spille i det hele.

– Det vil bli vanskeligere å produsere mat i framtida når klimaet endrer seg. Hvor skal vi begynne å snakke om et så stort tema?

– La oss begynne med det store bildet: Klimaendringene er en godt varslet endring. Kunnskapen om at klimaendringene skjer er omfattende og blir stadig bedre. Hva endringene kommer til å bety for matproduksjonen vet vi også ganske mye om. Vi vet at det er seks områder i verden som har mye å si for maten som omsettes på verdensmarkedet, og FNs klimapanel sier at det er økende sannsynlighet for at vi vil få samtidige klimasjokk i noen av disse områdene. Hvis avlingssvikt skjer ett sted, er effektene på priser og tilgjengelighet på verdensmarkedet håndterbare, men når det skjer noe dramatisk flere steder samtidig, sånn som vi har sett nå i 2022 med ekstrem hete og tørke i flere av disse viktige matproduksjonsområdene samtidig blir det mildt sagt mer

dramatiske utslag. Slike hendelser må vi vente mer av framover. Det vil påvirke priser og stabilitet i verdensmarkedene. Her i Nord-Europa vil vi også bli påvirket av klimaendringer. I Norge kan det bli mer ekstremnedbør, mer regn generelt, og dessuten mer hete og tørke. Variasjonene blir mer ekstreme og skjer oftere. Det blir vanskeligere å produsere mat i verden, men det blir ikke riktig så mye vanskeligere i Nord-Europa og Norden. Det betyr at ansvaret som hviler på oss for å ta ansvar for egen matforsyning blir større. I 2017 hadde vi et vått år, og i 2018 hadde vi et ekstremt tørt år. Det kan bli både mer av både det våte og det tørre. Klimaframskrivningene sier som et hovedbilde at det blir noe mer nedbør i Norge og noe mer ekstremnedbør, og at det blir mer tørke på Sørøstlandet og i indre fjordstrøk, det hvor mesteparten av matkornet produseres i dag. Så er det også slik at planter vokser, selv når det kommer mye vann. Det gjør de ikke når det ikke kommer vann. Det gjelder å forberede seg på mer vann, men å i tillegg være forberedt på de tørre årene. Det er dette som er klimatilpassing. Det vi har kontroll over i Norge, er det som skjer i Norge. Det som skjer utenfor landets grenser kan vi gjøre litt med, men vi

er eksponert for den klimarisikoen som oppstår i andre land, fordi vi importerer så mye mat- og fôrvarer. Å gjøre norsk matproduksjon mer klimatilpasset er en trygg vei å gå for å forbedre forsyningssikkerhet i Norge, sier Bardalen.

– Sjøforsyningsgraden korrigert for importert kraftfôrråvare har de siste årene ligget på rundt 40 prosent. Nå er det et politisk mål å oppnå 50 prosent sjøforsyning. Hvor enkelt er det?

– For det første er diskusjonen om norsk matsikkerhet litt snever. Det dreier seg mye om på den ene siden om beredskapslager for matkorn og på den andre siden selvforsyningsgraden. Et beredskapslager er egnet til å hånd-

«Det er faktisk stor faglig enighet om at det ikke finnes steder på kloden som er bedre egnet for drøvtyggere enn Norge og Norden.»

tere plutselige og store svingninger i produksjon og marked. Da er det greit å ha et lager, men et lager varer ikke evig. Når endringene skjer gradvis, og forutsetningene for matproduksjon blir varig endret, er det ikke kriselager som er løsningen. Da er løsningen å ha en stabil, robust og høy produksjon i Norge. Beredskapslager er viktig fordi variasjonene i framtida vil bli større. Selvforsyningsgraden er et uttrykk for hva vi produserer i Norge, og da er det viktig at den beregnes på en ærlig måte. Da er det helt avgjørende å korrigere for importert kraftfôr. Hvis selvforsyningsgraden skal være et uttrykk for hvor sårbare vi er, må vi ta hensyn til alt vi importerer. Det innebærer ikke bare importerte karbohydrater og proteiner, men også alle andre innsatsfaktorer som vi trenger i hele det norske matsystemet. Mye kommer kanskje langveisfra og fra land som kan komme til å ville bruke innsatsfaktorene til egen produksjon.

– Som energi, kunstgjødsel og deler til traktorer.

– Alt som vi importerer for å få matsystemet til å fungere. For en tid tilbake var jeg ute på reise og fikk en pakke med

Global virkelighet: Arne Bardalen foredrar om temaet «Matsikkerhet i et nytt geopolitisk klima» under Ruralis sin Distriktskonferanse i Stjørdal i oktober.

Lang fartstid: Arne Bardalen har vært forskningsdirektør i Norsk institutt for bioøkonomi. Nå er han spesialrådgiver.

flymat. En forholdsvis enkel rett. Jeg så på deklarasjonen over hva som inngikk i retten, og det var en enormt lang liste. Jeg stusset over om alle ingrediensene trengs til en enkel rett, men det gjør de antagelig. Hvor kommer alt fra? Det kan jeg ikke svare på uten videre, men det er i hvert fall sikkert at ingrediensene kommer fra mange ulike steder og at forsyningslinjene både er lange og kanskje heller ikke alltid er like stabile, sier Bardalen.

– En tilgrensende betraktning fra da jeg var ute og reiste sist er at jeg gikk rundt på Gardermoen og lette etter noe å spise som ikke var kjøtt fra kraftfôrkrevende produksjoner. Noe annet enn kylling, svin eller laks, kanskje basert på beiteressurser. Det fant jeg ikke.

– Det er noe med den prosesserte maten, med en kompleks liste av ingredienser for å skape smaker og for å få folk til å spise mer, kjøpe mer. Dette er lite framme i samtalen om ernæring og bærekraftig mat, hvor sammensatte ingrediensene som inngår i maten egentlig er. Hvor bærekraftig er de egentlig produsert? Denne maten er et ytterpunkt i forhold til alternativet, som er mat som er produsert på norske ressurser og som bygger på gode norske mattradisjoner, fra en tid da en ikke brukte så mange ulike ingredienser

i tilberedningen av maten, men hvor smaken kommer fra de naturlige råvarene og fra bruken av norske ressurser. Da kommer vi inn på bruken av norske arealer, for eksempel utmarka. Vi har sett en utvikling bort fra den naturlige smaken av norsk mat ved å bruke et utall ingredienser som de færreste vet hvor kommer fra. Man kan vel si at de eksotiske smakene bidrar til å fortrenge norsk matkultur.

– *Hva kaller man egentlig slik mat? Mye slik mat er sammensatt med en kompleks sammensetning av ingredienser, som kanskje har til formål å få folk til å spise mye mer enn de trenger, sånn rent ernæringsmessig.*

– «Ultraprosessert mat» er jo noe man snakker om. Det er kanskje ikke et godt begrep, men brukes mye til å uttrykke helserisikoen knyttet til maten. I diskusjonen om helse og kjøtt er det særlig de ultraprosesserte kjøttproduktene som knyttes til negative helseeffekter. Å spise rent kjøtt kommer ofte godt ut, men prosessert kjøtt knyttes til en viss økt helserisiko. Det er forskning som viser at folk spiser mer av den ultraprosesserte maten, og det skyldes at man ikke får så raskt metthetsfølelse. Man fortsetter å spise etter at man egentlig har fått nok mat i magen. Men om du spiser rent kjøtt og grove grønnsaker, må

du bruke mer tid på å tygge, for å si det sånn. Da kommer metthetsfølelsen mer i takt med inntaket av mat, sier Bardalen.

– *For å komme litt tilbake til dette med klimaberedskap. Hvilken rolle har utmarksressursen i dette bildet?*

– Det er ikke så lett å vite hvor en skal begynne, men én parallell er til debatten om matsikkerhet og selvforsyning. Argumentet om at vi har så mye fisk dukker raskt opp i alle debatter om matsikkerhet. Vi har laksen i merdene som står der, og som vi kan spise. Drøvtyggerne som går på utmarksbeite, og som spiser gras, er også en proteinreserve. En viktig forskjell mellom laks og beitedyr er at 92 prosent av det laksen spiser er importert, mye dyrka på landarealer langt borte.

– *Er det sånn at hoveddelen av laksefôret kommer fra land langt borte, eller kommer hoveddelen fra land her i Europa?*

– Soyaproteinet kommer nesten utelukkende fra Brasil, så er det andre bestanddeler av fôret kommer fra land som ligger nærmere. Uansett er laksen som proteinreserve avhengig av import. Drøvtyggerne kan overleve på norske beiter og grovfôr. I en situasjon hvor tilgangen på importert kraftfôr begrenses, så vil drøvtyggerne kunne klare seg med protein fra gras. Dette poenget er litt borte fra diskusjonen om matsikkerhet. Hvis vi i en gitt situasjon må omdisponere noe av det norskproduserte kornet som går til husdyrfôr til menneskemat, noe som er fullt mulig – vi kan spise mer av både bygg og

havre – så kan drøvtyggerne fortsatt være en beitebasert proteinressurs. NMBU har gjort forskning som viser at vi kan ha god tilvekst på kjøttfe uten nevneverdig bruk av kraftfôr, sier Bardalen.

– *Men da må du ha godt grovfor, og det er det ikke sikkert du har i en ekstrem situasjon?*

– Det er gjort forsøk med lutet halm i forbindelse med tørkesommeren i 2018. Disse forsøkene viste forbau-sende god tilvekst med minimal bruk av kraftfôr. Hovedpoenget knyttet til matberedskap er at drøvtyggerne kan leve på norske fôrressurser i en krisesituasjon. Rett nok vil de vokse noe saktere, og kyrne vil gi mindre mjølk. Et annet poeng er at hvis en tenker regional beredskap, så kan produksjon med drøvtyggere foregå i alle deler av landet, ikke minst i de delene av landet hvor vi ikke kan produsere matkorn eller noe særlig grønnsaker. Vi kan også produsere grønnsaker i Finnmark, selv om det neppe vil få et omfang av betydning i nær framtid. Med endret klima på lengre sikt, kan mye endre seg. Styrken til drøvtyggerne er at de kan overleve på det føret de kan

hente nærmest uansett hvor de er i landet, også i en situasjon hvor tilførsel av kraftfôr fra utlandet blir begrenset.

– *Det finnes også klimautfordringer for drøvtyggerne.*

– Dem finnes det flere av. På den positive siden kan klimaendringer føre til lengre beitesesong. Men med høyere vintertemperatur er det en økende risiko for at en kan få inn sykdommer som kan overleve

«Drøvtyggerne som går på utmarksbeite, og som spiser gras, er også en proteinreserve.»

og spre seg i Norge når vinteren er mindre kald. Det finnes risiko for spredning av nye husdyrsykdommer, men med få unntak er produksjonen i Norge ganske spredt. Faren for rask sykdomsspredning er kanskje stor på Jæren og i Rogaland, hvor du har Europas tettste husdyrbestand, men generelt snakker vi om små enheter som ligger ganske langt fra hverandre. Videre kan veldig våte forhold gi problemer for dyr som beiter på innmark. Mye trakk under våte forhold ødelegger

beitene og fører til økt avrenning. I sommer så vi på Nordvestlandet at det var fryktelig bløtt og dyra sto med gjørme til langt opp på leggen på innmarksbeite. Dette blir neppe et stort problem for beiting i utmark, så lenge beitetrykket ikke er for stort.

– *Det er også mulig å tenke seg regionale eller lokale problemer knyttet til en bekk som tørker ut i nærheten av en stol eller lignende.*

– En vil naturligvis også ha tørke i utmark, som på innmark. Noen områder kan være mer utsatt enn andre, det kommer an på hva slags jord- og fuktighetsforhold

det er i utgangspunktet og tilgangen på vann til husdyra. Så kommer spørsmål om beiterettigheter og hvor det er lov å ha husdyr inn i tillegg. Dette er det ikke noe standard svar på. En god beredskap vil kreve at slike forhold blir kartlagt. Finnes det andre beiteområder en kan bruke om tørke fører til at det er lite å hente på innmarksbeitene? Det er naturlig å tenke gjennom slike spørsmål som del av beredskapen, også på gårdsnivå, sier Bardalen.

Utmarksbeite: Drøvtyggerne som går på utmarksbeite, og som spiser gras, er også en proteinreserve, mener Arne Bardalen.

Knapp ressurs: I Norge kan rundt én prosent av landarealet benyttes til produksjon av åkervekster.

- Det også krever energi for å flytte dyra.

- Ja, det handler om å tenke «Hva hvis?» Denne tenkningen må inn i hele samfunnet, også i jordbruket. Vi husker 2018 og hvor lite forberedt man var. Det var armer og bein til de grader. Jo lenger ut på sommeren man kom, jo tørrere ble det. Det var ingen planer liggende i skuffen for hva slags økonomiske erstatningsordninger som skulle tre i kraft i en slik krisesituasjon, og det var intense samtaler mellom jordbruksorganisasjonene og direktorater og departementer for å finne ut av det. Det burde kanskje ikke vært helt umulig å på forhånd forestille seg muligheten for et ekstremt tørkeår. Samtidig hadde ikke bøndene tenkt gjennom den førknappheten som oppsto. Heldigvis var det ikke like ille i hele landet, og det gikk transporter av høy og halm over lange avstander. Mange slapp å sende dyra til kriseslakt, men det var også dem som

gjorde det. Én ting er klimatilpassing i form av grøfing og håndtere overvann eller sørge for muligheter for vanning, men en annen ting er å tenke gjennom hvilke muligheter som finnes til å skaffe grovfôr hvis det blir ekstremt tørt. Finnes det arealer som er gått ut av bruk som

«Det første vi bør gjøre er å diskutere ut fra kunnskap, i stedet for ideologi og myter.»

likevel kan høstes? Går det an å hente mer fra utmarka? Den er selvsagt også tørr, men da er det et spørsmål om å ha kunnskap om hvilke utmarksarealer som tåler tørken best. Det handler om å tenke krisescenarier. Det har vi nok ikke vært så gode på i det vanligvis så trygge norske samfunnet. Både klimaendringer og andre hendelser de siste årene, bør ha lært oss at vi også bør ha planer for å håndtere det utenkelige, altså planer som gjør at vi

kan mestre også det vi verken håper eller tror skal skje. Det er kjernen i ansvarlige kriseanalyser og må være grunnlaget for beslutninger om hvordan vi skal innrette beredskapen på alle nivåer i samfunnet. Dette angår regjeringens planer for landet, men det angår også bondens planer som bedriftsleder på gården.

- Mye av debatten rundt beitedyr og klima handler om hvorvidt en skal redusere antall dyr for å oppnå lavere metangassutslipp. Er det noe vi bør gjøre i Norge?

- Det første vi bør gjøre er å diskutere ut fra kunnskap, i stedet for ideologi og myter. Vi må bidra til en nyansert og perspektivrik samtale, og jeg ser faktisk små tegn til en slik utvikling. Det er to viktige erkjennelser vi bør ta med oss inn i samtalen. For det første, utslipp av klimagasser som har opphav i biologiske prosesser kan ikke unngås, men de kan reduseres. Drøvtyggere slipper ut metan som er en sterk, men ganske kortlivet klimagass.

Produksjonsområder: Seks områder i verden har særlig mye å si for maten som omsettes på verdensmarkedet. I framtida er det økende sannsynlighet for samtidige klimasjokk i disse områdene.

For det andre, når vi skal løse de globale klimautfordringer i de biologiske produksjonene, så må løsningene være tilpasset de stedlige forutsetningene. Det betyr at det ikke finnes én felles global løsning, det finnes ikke ett globalt matsystem, og det finnes derfor heller ikke ett svar på hva som er et bærekraftig jordbruk og et bærekraftig matsystem. Når det gjelder denne forståelsen, så mener jeg at innsikten har vært økende de siste årene, og dette har bidratt til en noe mer nyansert debatt. Husdyrdrift gir oss husdyrprodukter som i riktige mengder gir et sunt og godt kosthold. Husdyr og husdyrprodukter er også helt grunnleggende i norsk matproduksjon, mattradisjoner og matkultur. Ku, sau og geit, altså drøvtyggerne, er også avgjørende for at vi i Norge skal være i stand til å produsere en stor del av maten vår, ikke minst verdifullt protein, på våre egne grasressurser. Husdyra står for 70 prosent av verdiskapingen i jordbruket og er en bærebjelke for å opprettholde både et bærekraftig jordbruk og bærekraftige lokalsamfunn i mange kommuner. En klimapolitikk som fører til rask og sterk

reduksjon av husdyrholdet, betyr risiko for at jordbruksmiljøer forvitrer. Dermed forsvinner også et viktig grunnlag for verdiskaping og bosetting i mange bygder. Resultatet er svekket mulighet til å oppfylle både sosiale, økonomiske og miljømessige bærekraftskriterier. Selv om vi opprettholder husdyrproduksjonen, kan vi samtidig innrette produksjonen slik at klimagassutslippene reduseres betydelig. Det er dokumentert lovende resultater med både bruk av nye førtilsetninger, forbedret grovførkvalitet og framgang i husdyravl som viser at vi kan redusere metanutslippene selv om produksjonen ikke reduseres. Økt bruk av norsk fôr, både

fra innmark og ikke minst fra beiting i utmark, er en vinn-vinn løsning for miljø, klima og helhetlig bærekraft i norsk jordbruk. Matproduksjon i hele landet er et viktig bidrag til samfunnssikkerhet og matvareberedskap. Et matsystem i Norge som ikke gir oss matsikkerhet, er heller ikke bærekraftig. Derfor vil drøvtyggerne fortsatt være av stor betydning i norsk jordbruk, men de bør nok gjerne hente mer av føret i utmarka og spise mindre utenlandsk. Jeg vil også til slutt minne om at det faktisk er stor faglig enighet om at det ikke finnes steder på kloden som er bedre egnet for drøvtyggere enn Norge og Norden, svarer Bardalen.

Østerriksk protest mot EUs ulvepolitikk

Flere steder i Sentral-Europa organiserer utmarks- og husdyrinteresser seg mot EUs rovdyrpolitikk. Ett uttrykk for motstanden viste seg i slutten av oktober, da organisasjonen Save the Alps samlet flere hundre deltakere til et protestmøte i Lienz i Tyrol, hvor også nærmere 3000 fulgte en nettoverføring av sammenkomsten.

– Vår topprioritet er å beskytte det alpine jordbruket og dermed vern av kulturlandskapet gjennom beitebruk. Uten beitedyr blir det ikke ikke lenger mulig å opprettholde

landskapet, sier Klaus Sommereger, talsmann for Save the Alps.

Organisasjonen vektlegger at ekstensivt husdyrhold i fjellområder gir dyrene den beste velferden og videre at kulturlandskap rommer tallrike, rødlistede plantearter som er avhengige av beite. Et annet poeng for Save the Alps er at fjellområdene er en viktig turistattraksjon for Østerrike. Også reiselivsnæringa trues dersom beitedyra forsvinner som følge av økende ulveangrep, argumenterer Save the Alps.

Protest: Organisasjonen Save the Alps arrangerte demonstrasjon 29. oktober i Tyrol i Østerrike. FOTO: SAVE THE ALPS

Landsstyrets medlemmer:

Arve Sætra
Landstyrets leder

Aurskog
Tlf. 992 15 586

Tone Judith M. Benjaminsen
Styremedlem

Tjeldsund
Tlf. 941 47 249

Arne Sveen
Styremedlem

Rena
Tlf. 951 90 083

Mariann Skotte
Styremedlem

Lesja
Tlf. 909 47 244

Mette Trøftmoen
Styremedlem

Nord-Odal
Tlf.

Knut Halvor Jorde
1. vara

Nesbyen
Tlf 958 88 416

Roger Dramstad
2. vara

Rakkestad
Tlf. 908 58 755

Geir Sneffjellå
3. vara

Mo i Rana
Tlf. 472 34 603

Folkeaksjonens ledelse og politikk:

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk er en landsomfattende partipolitisk nøytral organisasjon med formål å endre dagens rovdyrpolitikk. Økende bestander av store rovdyr gir ikke bare konflikt mellom nærings og verneinteresser. Det handler om mange folks livskvalitet i hverdagen.

Skogen og utmarka er viktig for vår livskvalitet. Dagens rovdyrpolitikk truer mye av det som gjør det meningsfullt å bo i Distrikts-Norge.

Jegere og utmarksbrukere er kulturbærere. Vår fantastiske natur med et rikt biologisk mangfold er et resultat av flere tusen år med allsidig utmarksbruk. Dette er faktisk grunnlaget for vår opprinnelige eksistens og bosetting i Norge.

Det er kunnskapsløst og historieløst hvis disse rike tradisjonene skal vike for myter om at Norge består av urørt villmark.

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk er en viktig stemme i rovdyrdebatten. Med kunnskap, ansvarlighet og engasjement bidrar vi til økt kompetanse som skal gi grunnlag for en ny politikk med aktiv forvaltning i stedet for strengt vern av rovdyr i Norge.

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk sier:

- **Ja til lokal forvaltning**
- **Ja til effektivt uttak av skadedyr**
- **Nei til kjerneområder og rovdyrsoner**
- **Nei til fast ulvestamme i Norge**

Ansatte:

Åsmund Ystad

Daglig leder

Tlf. 975 95 119
aksjonen@rovdyr.org

Svein Egil Hatlevik

Journalist

Tlf. 940 08 611
svein.egil.hatlevik@rovdyr.org

Medlemskontingent er kr 285,- for hovedmedlem i 2023.

Familiemelderskap koster kr 415 for hele familien. Ungdom under 25 år betaler kr 130 pr. person. Nye hovedmedlemmer betaler kr 200 første året, og familiemedlemmer og ungdom kr. 100 første året.

Fine premier til Folkeaksjonens gode ververe

Verv 5 medlemmer og velg mellom:

GENSER:
«Norsk Natur er herlig – uten ulv»
Str. XXL til Small.

VÅPENREIM
sort, med FNR-logo

Innmeldingsskjema sendes:

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk,
Pb. 40, 7701 Steinkjer
aksjonen@rovdyr.org

Telefon: 975 95 119
Bankkonto: 4464.09.33434

Du kan også bruke innmeldingsskjema
på www.rovdyr.org

Jeg melder meg herved inn som medlem
i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk.

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted:

Telefon:

Fødselsår, under 25 år: Familiemedlem:

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted:

Telefon:

Fødselsår, under 25 år: Familiemedlem:

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted:

Telefon:

Fødselsår, under 25 år: Familiemedlem:

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted:

Telefon:

Fødselsår, under 25 år: Familiemedlem:

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted:

Telefon:

Fødselsår, under 25 år: Familiemedlem:

Jeg har vervet 5 nye medlemmer og ønsker meg:

Folkeaksjonens genser (Str.:)

Sort våpenreim med logo

Navn:

Adresse:

Dato:

Postnr./Sted:

Telefon:

John S. Opdahls elleville fortellinger - nå på mobil

Last ned og lytt

Å lytte til John Sivert Opdahls lydbøker er nå enkelt og rimelig via nettbokhandelen

EBOOK.NO.

Du betaler for de bøker du kjøper på ebok.no (kr 59,-), legger dem i din egen bokhylle og kan lytte hvor og når du vil, også uten internet- eller telefonforbindelse, og uten tidsbegrensning.

Bøkene du har lagt i bokhyllen din, kan du lytte til via appen **Ebok**, som er en enkel lydavspiller du laster ned GRATIS fra AppStore eller Google PlayButikk.

Hittil
18.000
 solgte lydbøker

Tipping for ny rovdyrpolitikk, påmelding med SMS

Du kan gi din grasrotandel fra Norsk Tipping til lokallag i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk

**GRASROT
 ANDELEN**
 NORSK TIPPING

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk - Østfold lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 912159078» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk - Ringsaker lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 994021265» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk—Glåmdal lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 922937699» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk - Hallingdal lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 918919597» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk - Lesja og Dovre lokallag
 Send SMS «Grasrotandelene 919017112» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk—Oppdal og Rennebu lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 912499383» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk—Gauldal lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 913027124» til 60000

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk—Nord-Østerdal lokallag
 Send SMS «Grasrotandelen 922406189» til 60000

Kontaktinformasjon for Folkeaksjonens lokallag

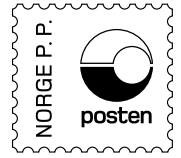
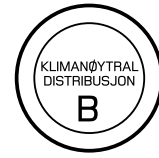
Lokallag	Leder	Telefon
Østfold	Roger Dramstad, Rakkestad	tlf. 908 58 755
Akershus	Odd Granås, Aurskog	tlf. 908 81 938
Søndre Buskerud	Olav Fageraas, Spikkestad	tlf. 918 82 430
Glåmdal	Mette Trøftmoen, Nord-Odal	tlf. 905 86 603
Vestfold	Frode Island Bergan, Steinholt	tlf. 905 81 517
Hallingdal	Knut Halvor Jordet, Nesbyen	tlf. 958 88 416
Trysil og Engerdal	Hans Peter Nyhuus, Trysil	tlf. 992 11 953
Åmot og Elverum	Vidar Helgesen, Rena	tlf. 917 46 796
Ringsaker	Geir Atle Aas, Brumunddal	tlf. 907 27 902
Nord-Østerdal	Harald Enge, Os	tlf. 950 88 892
Lillehammer	Ottar Moe, Øyer	tlf. 959 81 660
Valdres	Arne Warberg, Fagernes	tlf. 906 14 892
Lesja og Dovre	Eirik Sæther, Lesjaskog	tlf. 909 91 236
Oppdal og Rennebu	Odd Roger Eggan, Oppdal	tlf. 976 80 808
Gauldal	Torleif Slaaen, Ler	tlf. 958 39 587
Nord-Trøndelag	Jørn Ove Heggland, Snåsa	tlf. 414 57 649
Helgeland	Pål Ove Wika, Trofors	tlf. 482 34 191
Troms	Terje Benjaminsen, Tovik	tlf. 913 91 707

Landsstyret i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk

Leder:	Arve Sætra, Aurskog	tlf. 992 15 586
Styremedlem:	Tone J. M Benjaminsen, Tjeldsund	tlf. 941 47 249
	Mariann Skotte, Lesja	tlf. 909 47 244
	Arne Sveen, Rena	tlf. 951 90 083
	Mette Trøftmoen, Nord-Odal	tlf. 905 86 603
Varamedlem:	Knut Halvor Jorde, Nesbyen	tlf. 958 88 416
	Roger Dramstad, Rakkestad	tlf. 908 58 755
	Geir Sneffjellå, Mo i Rana	tlf. 472 34 603
Daglig leder:	Åsmund Ystad, Steinkjer	tlf. 975 95 119
	e-post: aksjonen@rovdyr.org	
Revisor:	Revisorfirmaet BDO AS, Steinkjer	
Ordfører landsmøte:	Kjetil Hermanstad, Grong	
Valgkomité:	Jørn Ove Heggland, Nord-Trøndelag	
	Odd Granås, Akershus	

Tidligere utgaver
av Rovdyr
kan leses på
www.rovdyr.org

Rovdyrpolitikken er for viktig til å formidles av 24 år gamle journalistvikarer fra Bærum

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk
rapporterer nyhetene sjøl

Les sakene på www.rovdyr.org

Et utvalg av saker:

**Noahs nullvisjon og
hva vi skal leve av etter olja.**

23. oktober 2022

**Bondeorganisasjoner vil at bjørnebinne i
Trøndelag skal skytes før den går i hi.**

30. september 2022

**Ingen garanti for at ulver i Setten-reviret blir
merket før lisensfellingsperioden begynner.**

16. september 2022

**Kari Hånsnar fortalte om dramatisk
jervesommer foran fullsatt sal på Dovre.**

26. august 2022